

NASLAGWERK WARMTE

RES 2.0 Groningen

Projectteam Warmte

Versie: definitief

26 april 2023

Inhoud

Inleiding	4
Warmte gebouwde omgeving	5
De opgave gebouwde omgeving	5
CO ₂ uitstoot gebouwde omgeving	5
Stand van zaken aardgasvrij en aardgasvrij-gereed	6
Ontwikkelingen bij gemeenten.....	9
Samenwerking in RES warmte	12
Werkgroep Warmte.....	12
De duurzaamheidsladder Groningen.....	12
Van het padje af.....	15
Gemeenten en warmtetransitie	19
Gemeente Eemsdelta	19
Gemeente Groningen	20
Gemeente Het Hogeland	22
Gemeente Midden Groningen.....	24
Gemeente Oldambt	26
Gemeente Pekela.....	28
Gemeente Stadskanaal	29
Gemeente Veendam.....	31
Gemeente Westerkwartier	33
Gemeente Westerwolde	36
Conclusies en aanbevelingen.....	38

Inleiding

Dit document is het tweede naslagwerk warmte in RES verband. Hierin wordt de opgehaalde informatie voor RES 2.0 nader toegelicht. Wij hopen dat samen met het eerste naslagwerk dit een kennisbron vormt waaruit de overheden kennis kunnen putten of inspiratie ophalen.

Wat staat er in dit tweede naslagwerk

- Stand van zaken warmtetransitie in onze regio: facts en figures
- Samenwerking in RES 2.0: duurzaamheidsladder en warmtetransitiedag
- Interviews gemeenten: update foto's 2022/23
- Conclusies en vervolg : advies werkgroep warmte

Wat staat er in het eerste naslagwerk

<https://www.resgroningen.nl/over+de+res/achtergrondinformatie>

- Vraag en aanbod warmte
- Scenario's voor de warmtetransitie in onze regio
- Informatie warmtetransitie bij gemeenten
- Regionale kansen en vraagstukken
- Overzicht beschikbare bronnen in onze regio

Warmte gebouwde omgeving

Aan de hand van een aantal indicatoren geven we een overzicht van de stand van zaken van de warmtetransitie van de gebouwde omgeving in onze regio.

De opgave gebouwde omgeving

In het nationale Klimaatakkoord 2019 is opgenomen dat voor de gebouwde omgeving een reductie van 3,5 Mton CO₂ in 2030 ten opzicht van 1990 moet worden gerealiseerd. Dit is vertaald in dat dan 1,5 miljoen van de 7 miljoen woningen en gebouwen moet zijn verduurzaamd (= ongeveer 20%).

In het nationale ontwerp Beleidsprogramma Klimaat van juni 2022 is aangegeven dat deze doelen zullen worden aangescherpt. In zijn totaliteit wordt het streefdoel van 49% CO₂ reductie in 2030 opgehoogd naar 60%. Om het doel van 10Mton restemissie te bereiken (reductie van 8,9 Mton ten opzichte van 1990) een deel van de gebouwde omgeving moeten zijn verduurzaamd. In het voorjaar van 2023 komt het kabinet met specifieke doelen voor de verschillende klimaattafels waaronder de gebouwde omgeving.

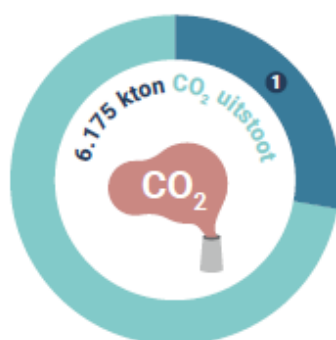
Binnen onze regio hebben de vijf aardbevingsgemeenten (Eemsdelta, Groningen, Het Hogeland, Midden Groningen en Oldambt) zich in het kader van het Nationaal programma Groningen gecommitteerd aan de doelstelling om in 2035 alle woningen aardgasvrij te maken.

CO₂ uitstoot gebouwde omgeving

De totale CO₂ uitstoot in de provincie Groningen bedroeg in 2021, 6.175 kton. Hiervan is 1.729 kton (28%) afkomstig van de gebouwde omgeving. (bron klimaatmonitor 2021).

Gegevens over 1990 zijn op dit moment alleen nog landelijk en niet per regio bekend. Ten opzichte van 2010 betekent dit een reductie van circa 21%.

CO₂ uitstoot in Groningen



1 1.729 kton (28%) van de CO₂ uitstoot is afkomstig van de gebouwde omgeving

Bron: Klimaatmonitor 2021

Stand van zaken aardgasvrij en aardgasvrij-gereed

Huidige warmtevraag

We hebben de gegevens uit RES1.0 geactualiseerd aan de hand van de cijfers uit de klimaatmonitor. Als gevolg van de toename van zowel huishoudens als utiliteitsgebouwen (ca 5% ten opzichte van 2017) is de totale energievraag gestegen van 24,4 PJ in 2017 naar 26,0 PJ in 2021. Het grootste deel van de energievraag wordt gebruikt door woningen (15,7 PJ).

Warmtegebruik gebouwde omgeving
 in Groningen



- 1 15,7 PJ wordt gebruikt door woningen
- 2 6,7 PJ wordt gebruikt door de commerciële dienstverlening
- 3 3,6 PJ wordt gebruikt door de publieke dienstverlening

Bron: klimaatmonitor 2021

Het aardgasverbruik in 2021 bedraagt 542 miljoen m³ voor de gebouwde omgeving. In 2017 bedroeg dat nog 558 miljoen m³ (daling 3%). Ten opzichte van het totale energiegebruik van de gebouwde omgeving is het aandeel aardgas nog 73% (=19,1 PJ).

Eenheden energie

De officiële eenheid van energie is de Joule (J). 1 PJ (petajoule) is gelijk aan 10¹⁵ J.

Voor elektriciteit wordt veelal gebruikt gemaakt van TeraWattuur. Een TeraWattuur (TWh) is 10⁹ kiloWattuur (kWh). En 1 TWh is weer gelijk aan 3,6 PJ.

Een kuub aardgas (m³) levert ongeveer 10 kWh aan energie.

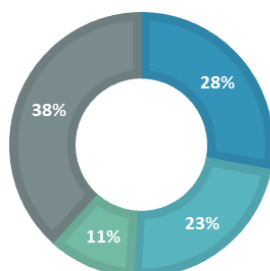
Een gemiddeld huishouden verbruikt 1.150 m³ gas en 2.480 kWh aan elektriciteit. In totaal is het energieverbruik dan 13.980 kWh = 5 · 10¹⁰ J (= 0,00005 PJ).

Energielabels en aardgasvrij gereed

Een andere indicator is de energielabeling van de gebouwde omgeving. Op basis van de klimaatmonitor zien we in de afgelopen jaar dat met name bij de woningen daar stevige stappen in wordt gemaakt. Steeds meer woningen hebben een erkend energielabel en een aanzienlijk deel hiervan heeft een label A of B waardoor deze woningen in principe aardgasvrij gereed zijn.

ENERGIELABELS WONINGEN

■ label AB ■ label CD ■ label EFG ■ geen label

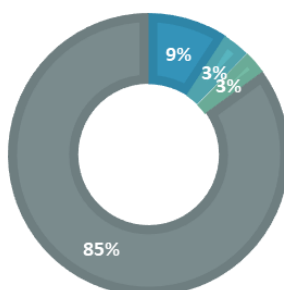


bron Klimaatmonitor 2022

De utiliteitsgebouwen (commercieel en publiek) blijven, ondanks de C-label verplichting voor kantoorgebouwen, ver achter bij het registreren van energielabels.

ENERGIELABELS UTILITEITSGEBOUWEN

■ label AB ■ label CD ■ label EFG ■ geen label



bron Klimaatmonitor 2022

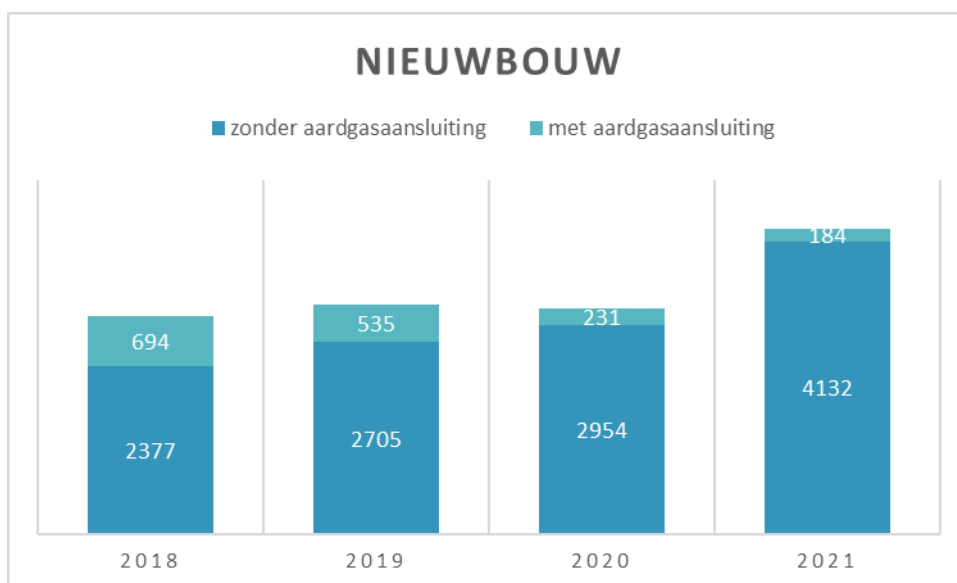
n.b vanaf 1 januari 2021 geldt er een nieuwe systematiek (NTA8800) om het energielabel van een gebouw te bepalen. De energielabels die met de oude systematiek zijn bepaald hebben een geldigheidsduur van 10 jaar (na registratiedatum). Dit betekent dat in de bovenstaande figuren oude en nieuwe energielabels door elkaar zijn verwerkt. Uit indicatieve berekeningen door Aedes op de corporatieve woningvoorraad blijkt dat met de nieuwe systematiek ongeveer 30% van de woningen een andere energielabel zou krijgen. Zowel een hoger als een lager energielabel bleek mogelijk.

Aardgasvrij

Enexis heeft tot en met 1 januari 2023 in onze regio 4.400 gasafsluitingen op verzoek van de eigenaar verwijderd bij bestaande bouw. N.b. het gaat hier nadrukkelijk niet om gedwongen afsluitingen vanwege wanbetaling. De piek in 2018 is het gevolg van de oplevering van Nul op de Meter corporatiewoningen. Opvallend is in 2022 al een verdubbeling is opgetreden ten opzichte van 2021.



Daarnaast zijn de volgende nieuwbouwwoningen aardgasvrij opgeleverd (bron: Enexisgroep.nl). In totaal zijn dit nu 21.100 woningen in onze regio.



Ontwikkelingen bij gemeenten

Transitievisies warmte

Begin 2023 hebben zes van de tien gemeenten hun transitievisies warmte (TVW) vastgesteld.



Voor RES 2.0 hebben we weer alle gemeenten geïnterviewd. De verslagen van deze interviews hebben we in hoofdstuk 4 vastgelegd. Op basis van de beschikbare TVW's en deze interviews heeft de werkgroep warmte een analyse uitgevoerd en een aantal rode draden vastgesteld. Deze zijn in het voortgangsdocument RES 2.0 opgenomen.

Proeftuinprojecten

In onze regio zijn binnen het programma Aardgasvrije wijken twaalf projecten als proeftuin gehonoreerd. Deze twaalf projecten zijn goed voor 10.163 woningen en gebouwen die voor 2030 aardgasvrij of aardgasvrij-ready gemaakt worden ([bron: aardgasvrijewijken.nl](http://aardgasvrijewijken.nl)). Hieronder zijn de verschillende projecten weergegeven.

project	financiering	Aardgasvrij/ready	Fase	Gereed
Eemsdelta				
Opwierde Zuid	PAW	398	In uitvoering	2023
Zandplatenbuurt	PAW	337	In uitvoering	2026
Loppersum	PAW	214	In uitvoering	2024
Krewerd	PAW	644	In opstartfase	2028
Zonedorpen	PAW	927	In opstartfase	2028
Groningen				
De Wijert	PAW	764	In opstartfase	2028
Paddepoel/Selwerd	PAW	3.500	In uitvoering	2029

Het Hogeland				
Zuidwolde	PAW	397	In opstartfase	2028
Midden Groningen				
Steendam-Tjuchem	PAW	265	In uitvoering	2028
Oldambt				
Nieuwolda- Wagenborgen	PAW	1566	In uitvoering	2025
Pekela				
Boven Pekela/ Doorsneebuurt	PAW	632	In uitvoering	2025
Westerkwartier				
MOL dorpen	PAW	519	In uitvoering	2030

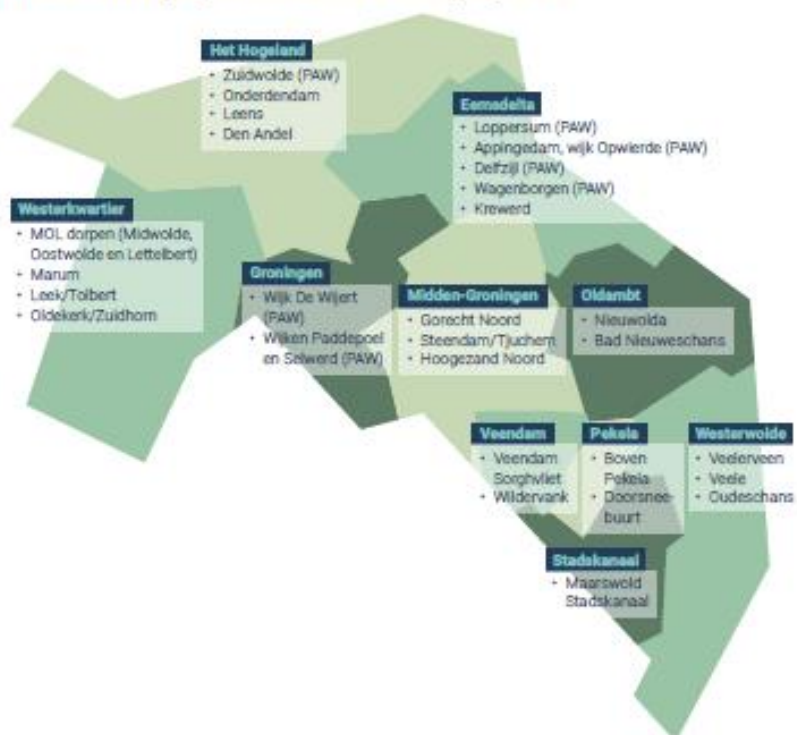
Versnelling komt eraan

Naast deze projecten lopen er in de gemeenten nog diverse andere projecten en initiatieven (zie figuur hieronder) om een begin te maken met de warmtetransitie.

Zo heeft de gemeente Groningen een warmtetransitieplan vastgesteld waarin in het Noordwesten van de stad nog eens 22.500 woningen/gebouwen voor 2030 aan een warmtenet wil koppelen. Daarnaast wordt door diverse gemeenten gebruik gemaakt van nationale en regionale extra middelen zoals het Volkshuisvestingsfonds, Nationaal Programma Groningen en het Nationaal Isolatieprogramma om de warmtetransitie te gaan versnellen. De woningbouwcorporaties hebben op landelijk niveau ook afspraken gemaakt om onder andere versneld woningen met energielabels E tot en met G aan te pakken. We verwachten daarnaast ook dat, mede als gevolg van de hoge gasprijzen van afgelopen winter, veel particuliere woningeigenaren en eigenaren van bedrijfspanden het komende jaar zelfstandig aan de slag zullen gaan met het verduurzamen van hun panden.

In het kader van Energiearmoede hebben alle gemeenten een plan van aanpak opgesteld en zijn hiermee voortvarend aan de slag gegaan. Ook deze inspanningen zullen tot een versnelling leiden.

Initiatieven die bijdragen aan de warmtetransitie per gemeente



Samenwerking in RES warmte

In RES 1.0 hebben we diverse bestaande samenwerkingsverbanden binnen onze regio benoemd. In de aanloop naar RES 2.0 heeft de werkgroep warmte een tweetal bijeenkomsten georganiseerd voor overheden en stakeholders.

Werkgroep Warmte

De werkgroep bestond uit 9 deelnemers afkomstig van 5 gemeenten (Groningen, Midden-Groningen, Oldambt, Westerkwartier en het Hogeland), de provincie, Waterschap Hunze en Aa's, het WTCG en Netbeheerder Enexis.

De duurzaamheidsladder Groningen

Vraagstuk

Een van de opdrachten in het kader van de RES 2.0 was het onderzoeken van de mogelijkheid om een duurzaamheidsladder van warmtebronnen op te stellen. Met als resultaat een selectie van warmtebronnen gerangschikt op basis van duurzaamheid in de breedste zin van het woord. Op 27 september 2022 zijn ruim twintig collega's vanuit de verschillende maatschappelijke partners (stakeholders) en overheden bij elkaar gekomen om hierover met elkaar in gesprek te gaan.

In de sessie zijn criteria opgehaald en gerangschikt voor het opstellen van een duurzaamheidsladder.

Opbrengst van de sessie was dat de warmtetransitie een te complex en locatie-specifiek vraagstuk is om in een algemeen afwegingskader te vatten. Toch zijn de discussies die we met elkaar hebben gevoerd, een helpende hand voor gemeenten om beter onderbouwde keuzes tussen warmtebronnen te kunnen maken.



Warmtebronnen

Centraal bij deze sessie stonden de warmtebronnen die gebruikt kunnen worden om woningen en kantoren te verwarmen. Belangrijk hierbij is uiteraard dat woningisolatie hierbij de eerste stap is: door energie te besparen zal ook minder aanspraak gedaan worden op schaarse duurzame warmtebronnen. Er zijn verschillende warmtebronnen geschikt voor de gebouwde omgeving, die elk ook op een verschillende manier van de bron naar de woning kunnen worden getransporteerd.

- Met een **warmtenet** kan verwarmd water direct van de warmtebron naar de afnemer getransporteerd worden. Dit kan worden ingevuld met hernieuwbare warmtebronnen zoals restwarmte van bedrijven, omgevingswarmte uit bijvoorbeeld water (aquathermie), (on)diepe bodem, lucht of zon. Vaak is aanvullend elektriciteit en/of warmteopslag nodig om warmte op het juiste moment en de juiste temperatuur bij de afnemers te krijgen.
- Vanuit het **elektriciteitsnet** kan elektriciteit geleverd worden die wordt omgezet in warmte. Dit kan bijvoorbeeld door een elektrische warmtepomp aan te drijven waarmee energie uit de buitenlucht of de bodem wordt opgewaardeerd. Hernieuwbare bronnen voor elektriciteitsproductie zijn de wind, zon en biomassa.
- In Groningen (en in Nederland) zijn de meeste woningen nog aangesloten op het **gasnet**. Door aardgas of een hernieuwbaar gas in een cv-ketel te verbranden ontstaat warmte. Groengas uit bijvoorbeeld mestvergisting kan worden opgewaardeerd tot dezelfde kwaliteit als aardgas en kan daarmee ook in het huidige gasnet worden ingevoed¹. Het gasnet zou in de toekomst ook aangepast kunnen worden om waterstofgas te kunnen transporteren. Nieuwbouwwoningen worden echter niet meer aangesloten op het gasnet.

Hernieuwbare gassen als groengas en waterstof zouden theoretisch gebruikt kunnen worden om woningen via het gasnet te verwarmen, om de piekvraag van warmtenetten in te vullen of om elektriciteitscentrales aan te drijven. De beschikbaarheid en inzetbaarheid in 2030 is voor beide echter zeer onzeker, doordat er ook uit veel verschillende sectoren vraag is. Er zal daarom goed nagedacht moeten worden waar duurzame gassen het best ingezet kunnen worden. Voor de productie is ook voldoende biomassa (groengas) en duurzame elektriciteit (waterstof) nodig. De verwachting is dat groengas en waterstof zeker in 2030 geen grote rol gaan spelen in de verwarming van de gebouwde omgeving.

Uitgebreide informatie over energiebronnen en -dragers voor de gebouwde omgeving is te vinden via de factsheets van het [Expertisecentrum Warmte](#).

Overwegingen en criteria

¹ Het kabinet heeft de ambitie om in 2030 ten minste 2 miljard m³ groengasproductie in Nederland te realiseren: bijna een vertienvoudiging van de huidige productie. Ook wordt gewerkt aan een bijmengverplichting om in 2030 20% van de gasleveringen in de gebouwde omgeving uit groengas te laten bestaan.

Om een duurzaamheidsladder te kunnen maken heb je verschillende criteria nodig om de mate van duurzaamheid te bepalen. Welke criteria maken een specifieke bron meer of minder duurzaam? In de verschillende groepen werden tussen de 10 en 40 criteria benoemd. Uiteindelijk hebben de groepen aangegeven welke criteria zij het meest belangrijk vonden door deze te becijferen van 1 tot 5. Hieronder zijn de belangrijkste criteria en bijbehorende overwegingen opgenomen.

- **Emissies:** de uitstoot van broeikasgassen is het meest genoemde criterium bij het kijken naar warmtebronnen. Hierbij hoort wel een complexe discussie. Zo gaat het ook om andere broeikasgassen dan CO₂, bijvoorbeeld methaan (CH₄) en lachgas (N₂O) horen hierbij. Ook is benoemd dat het belangrijk is naar welke emissies je kijkt: kijk je alleen naar de directe emissies van de warmtebron, of ook naar de emissies vroeger in de keten? Ook emissies van stikstofverbindingen (ammoniak en NO_x) zijn onderdeel van de afweging.
- **Betaalbaarheid:** vanuit de brede opvatting van het woord duurzaamheid hoort dit criterium ook in de discussie thuis. Belangrijk zijn de kosten van een warmtebron, maar minstens zo belangrijk is hoe deze kosten verdeeld worden, welke kosten worden meegenomen en welke afspraken en wetgeving hierbij horen. Dit plaatje kan flink verschillen tussen individuele en collectieve warmteoplossingen en de verhouding tussen bronmaatregelen en woningisolatie.
- **Leveringszekerheid:** het is belangrijk dat warmte beschikbaar is, zowel binnen een jaar als verder in de toekomst. Enerzijds gaat dat over het hebben van voldoende (combinaties van) warmtebronnen om de vraag in te kunnen vullen binnen de dag en de seizoenen. Anderzijds gaat het over warmtebronnen die hernieuwbaar zijn en waarvan het aanbod richting de toekomst ook voldoende is en betrouwbaar blijft.
- **Hernieuwbaarheid en energie-efficiency:** bij de selectie van warmtebronnen moet gekeken worden naar de totale keten. Bijvoorbeeld de productie van waterstof gaat ook over de bronnen waarmee elektriciteit geproduceerd wordt en de energieverliezen bij elektrolyse. Bij een warmtenet is de afstand tussen bron en afnemer relevant in het kader van energieverliezen.
- **Impact op de omgeving en het landschap** is ook vaak naar voren gekomen. Daarbij gaat het om het landschap, denk aan ruimtegebruik en biodiversiteit. Maar ook om impact op inwoners, bijvoorbeeld geluid, zicht, geur en veiligheidsaspecten.

Er zijn nog veel meer criteria besproken. Denk bijvoorbeeld aan de optimale inzet van warmtebronnen op systeemniveau: kan je de bron niet ergens anders beter inzetten? Comfort is ook belangrijk, bijvoorbeeld de mate waarin aanpassingen aan de woning nodig zijn om een bron te kunnen gebruiken. Werkgelegenheid of juist tekort aan arbeidskrachten kunnen ook een overweging zijn om in te zetten op een warmtebronnen.



Conclusie

Uit bovenstaande blijkt hoeveel verschillende overwegingen er spelen als het gaat om het beoordelen van een warmtebron. Tegelijkertijd is er lokaal altijd sprake van een specifieke situatie, waardoor maatwerk nodig is. Vaak is sprake van verschillende bronnen die een rol binnen een groter systeem hebben. Een van de belangrijkste conclusies van de sessie is daarom dat het goed is om de verschillende criteria en overwegingen scherp te hebben, maar dat een uniforme duurzaamheidsladder nog niet te maken is. Er valt nog veel te onderzoeken en te experimenteren.

Van het padje af

Op woensdag 25 januari 2023 organiseerden het Warmte Transitiecentrum Groningen (WTCG) en de RES-werkgroep Warmte gezamenlijk de Warmtetransitiedag voor Groninger gemeenten en transitiepartners. Naast het uitwisselen van kennis en ervaringen in de warmtetransitie werd er doormiddel van het thema 'van het padje' ingegaan op de vraag wat er nodig is, buiten wat we al kennen, om onze doelen te behalen. Voor dit document zijn de belangrijkste inhoudelijke thema's van de dag beschreven.

Van warmteproductie tot en met levering

Er zijn twee excursies georganiseerd: aan de warmtecentrale van Warmtestad en aan het zonthermiepark in ontwikkeling in Dorkwerd.

- Op voormalig baggerdepot Dorkwerd ontwikkelen Solarfields, K3 en TVP Solar een project dat zonnewarmte produceert en levert aan het warmtenet van Warmtestad. Het project heeft een omvang van 12 hectare en wordt daarmee het grootste zonnewarmteproject in Nederland. De warmte die dit project oplevert zorgt ervoor dat Warmtestad haar bronnenmix voor het warmtenet in de stad Groningen verder kan verduurzamen. Hiervoor is het nodig dat de warmte op de juiste temperatuur en op het juiste moment aan Warmtestad wordt geleverd. Daarmee is bijvoorbeeld rekening gehouden bij de keuze van het type zonnecollectoren en bij het realiseren van opslagfaciliteiten voor de warmte.

- Bij de warmtecentrale van Warmtestad wordt warmte geproduceerd en binnengehaald van externe bronnen. Het toekomstige zonthermiepark in Dorkwerd zal hier ook warmte aan gaan leveren. Vervolgens wordt dit vanuit de centrale getransporteerd naar en geleverd aan de verschillende woningen en gebouwen die zijn aangesloten op het warmtenet. Er is een inzicht gegeven in de techniek van de centrale, die ervoor zorgt dat de verschillende bronnen op de juiste temperatuur en in afstemming op elkaar zorgen dat 10.000 woningen en gebouwen in het noordwesten van Groningen van warmte worden voorzien.



Foto: Toelichting door Solarfields over de ontwikkelingen bij Dorkwerd

Ervaringen uit de gemeenten

Veel gemeenten zijn aan de slag met proeftuinprojecten (PAW) en gaan hier op hun eigen manier mee om.

Een aantal gemeenten heeft haar ervaringen gedeeld met de aanwezigen op de dag:

- In Westerkwartier loopt een PAW-project in de MOL-dorpen: Midwolde, Oostwold en Lettelbert. De gemeente helpt inwoners met een bijdrage voor inductiekookplaten en een driefasen-aansluiting. Daarnaast is een regeling beschikbaar voor woningeigenaren om isolatie, warmtepompen en zonnepanelen toe te passen. 180 Deelnemers hebben al meegedaan, de interesse is veel groter dan van tevoren verwacht. Een van de lessen die getrokken is, is dat er nog meer focus moet liggen op isoleren en aardgasvrij maken. Mede omdat veel woningeigenaren eerst naar zonnepanelen kijken.
- In Midden-Groningen werkt de gemeente met clusters van vergelijkbare woningen. Mensen kunnen een thuisscan aanvragen die inzichtelijk maakt hoe ze kunnen verduurzamen. Daarna leren bewoners van elkaar door met mensen die een vergelijkbare woning hebben in contact te komen. Het vervolgtraject kan bijvoorbeeld zijn om gezamenlijk warmtepompen in te kopen.
- In Eemsdelta lopen zes PAW-projecten. De gemeente heeft geleerd dat een individuele aanpak het beste werkt, omdat er veel diversiteit is in woningen en woningeigenaren. Elk huishouden kiest haar eigen moment om te verduurzamen. De gemeente ziet vooral kansen om woningen goed te isoleren, zodat een lage temperatuur-oplossing, bijvoorbeeld een all-electric warmtepomp of een LT-warmtenet mogelijk wordt. Daarvoor is onafhankelijke hulp voor woningeigenaren nodig: op het gebied van energie, financiën en uitvoering van maatregelen.

- De gemeente Oldambt gaf toelichting op het juridische onderzoek dat ze hebben laten doen naar het voorschieten van de ISDE-subsidie. Deze subsidie kan aangevraagd worden voor onder meer een warmtepomp, maar wordt pas uitgekeerd nadat de investering gedaan is door de woningeigenaar. De gemeente heeft dit onderzoek uitgevoerd om de financiële drempel tot verduurzamen voor inwoners met een lager inkomen te verlagen.



Foto: Ruud Koornstra (voorzitter raad van bestuur WTCG) aan het woord

Perspectieven van transitiepartners

Naast de gemeenten waren ook de verschillende partners aanwezig die belangrijk zijn bij het uitvoeren van de warmtetransitie.

- Enexis vertelde over de impact die de warmtetransitie heeft op het elektriciteitsnetwerk. Om op tijd tot aanpassingen in het net te komen, is het cruciaal dat gemeenten op tijd systeemkeuzes maken en dit afstemmen met de netbeheerder.
- De Natuur en Milieu Federatie Groningen en de Groninger Energiekoepel presenteerden over hun coöperatieve samenwerkingen en stapsgewijze aanpak waarin de omgeving wordt betrokken in het transitieproces.
- Tot slot benadrukte Jong RES Noord in haar presentatie het belang om jongeren te betrekken in het warmtetransitie-beleid en gaf ze handvatten over hoe jongeren effectief te benaderen. Onderdeel hiervan was om jongeren onderdeel te maken van uitvoeringsplannen, en om tijd vrij te maken om met jongeren samen te werken.



Foto: Transitiepartners pitchten hun inzet voor de warmtetransitie

Inhoudelijke verdieping

Onder begeleiding van een aantal inhoudelijke experts vanuit gemeenten, WTCG en adviesbureaus zijn verschillende verdiepende sessies gehouden. Onderwerpen die hierbij aan de orde zijn gekomen:

- De potentie van kleinschalige warmtenetten, met de ontwikkelingen van het warmtenet in Loppersum als voorbeeld;
- Nieuwe samenwerkingsvormen en eigenaarschap van warmtenetten, naar aanleiding van de landelijke discussie over de Wet collectieve warmtevoorziening (Wcw);
- Beschikbare subsidies en financiering voor woningisolatie en de kansen die het Nationaal Isolatieprogramma gemeenten biedt;
- Nieuwe tools om verduurzaming van woningen en gebouwen overzichtelijker te maken.

Gemeenten en warmtetransitie

Op weg naar RES2.0 heeft de werkgroep Warmte van de RES, eind 2022/begin 2023 een inventarisatie uitgevoerd bij alle gemeenten over de stand van zaken van hun warmtetransitie en duurzaamheidsbeleid. Deze foto geeft een beeld van de stand van zaken van de Transitievisies Warmte van gemeenten, de uitvoeringsplannen en initiatieven die lopen en op welke wijze bewoners en organisaties hierbij worden betrokken.

Gemeente Eemsdelta

Interview op 29 november 2022

Transitievisie Warmte

De gemeente Eemsdelta zal naar verwachting de Transitievisie Warmte door de raad laten vaststellen in februari van het komende jaar. Hierin is het concept dat er nu ligt in een ver gevorderd stadium en is het van belang dat de laatste puntjes op de i worden gezet. Daarbij is het afstemmen en betrekken van de verschillende collega's die betrokken zijn bij het document van belang.

Aardgasvrij

Met de warmtetransitie koerst de gemeente Eemsdelta op een maatwerk methode. Hierin is een individuele benadering met maatwerk voor de inwoners het streven. De keuze voor deze methode is omdat de karakteristieken van de gemeente hier het beste op aansluiten. Zo zijn er veel verspreide woningen en doorlopen veel inwoners graag hun eigen traject.

Qua doelstelling sluit de gemeente Eemsdelta aan bij de ambities die het Rijk stelt in het nationaal klimaatakkoord. Met de huidige inspanningen die de gemeente levert lijkt deze ambitie om 55% CO₂ te behalen in het jaar 2030 t.o.v. het jaar 1990 te worden gehaald. Het zou dan ook mooi meegenomen zijn als dit kan worden overtreft. Hierbij is ook een extra aardgasbesparing van 10% nodig door middel van isolatie om dit doel te behalen (het doel van 20% van de gebouwde omgeving aardgasvrij).

Ook is er niet voor gekozen om specifieke wijken aan te wijzen die aardgasvrij worden, behalve de wijken uit het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW). Binnen deze wijken is het doel te onderzoeken hoe een alternatieve warmtevoorziening gebruikt kan worden om woningen te verwarmen. Een belangrijk doel is dan ook het besparen van energie door middel van het isoleren van woningen. Zo kan een groot deel van de woningen in de toekomst overstappen op een elektrische warmtevoorziening, voor het buitengebied wordt ook gekeken naar groen gas. Echter is hier ook enige terughoudendheid aangezien hier het Rijk ook een keuze in moet maken of groen gas voor de gebouwde omgeving gebruikt kan worden of dat dit ingezet gaat worden voor industriële processen.

Aansluiting met andere beleidsdomeinen zoals het college programma waarin wordt gestreefd het samen te doen (/ met een individuele aanpak). Daarnaast de visie voor ruimte en energie waarin ook wordt beschreven dat de eerste stap het besparen moet zijn. Dit wordt ook gezien als een geen-spijt maatregel. Als laatste de

woonvisie waarin ook wordt beaamt dat iedereen mee moet kunnen doen met de transitie en ook wordt ingezien dat niet iedereen hierin evenveel mogelijkheden heeft.

Participatie

Bij de totstandkoming van de transitievisie zijn collega's betrokken, drie verschillende energie coöperaties en is er een enquête uitgezet. Deze enquête mag als representatief worden beschouwd met een respons van zo'n 800 inwoners. Hieruit blijkt dat veel inwoners al wel kleine maatregelen hebben uitgevoerd en dat de vraag bij veel inwoners speelt wanneer zij van hun ketel af moeten stappen en moeten overstappen op een warmtepomp. Ook opvallend is dat veel bewoners niet op de hoogte waren dat de gemeente de regie neemt bij het aardgasvrij maken van de gemeente en dat er bij veel huurders het gevoel is dat de wooncorporatie(s) achterlopen met het verduurzamen van de portefeuille.

Momenteel is er nog niet begonnen aan het opstellen van wijkuitvoeringsplannen. De wijkuitvoeringsplannen die lopen binnen het kader van de PAW zullen worden vervolgd. Daarnaast wordt het warmtenetproject voor Delfzijl en Appingedam verder onderzocht.

Infrastructuur

Bij de beoogde warmtenetten is de verwachting dat er geen effect is op de bestaande infrastructuur. Hiervoor zal een nieuw netwerk moeten worden aangelegd. De algehele tendens is wel dat het elektriciteitsnet verzaamd moet worden, ongeacht welke keuze de gemeente neemt qua alternatieve warmtevoorziening. Een bron voor het eventuele warmtenet bij Delfzijl en Appingedam is de restwarmte die vrijkomt bij het industrieterrein Oosterhoorn. Deze levert naar verwachting voldoende warmte voor beide steden.

Overig

Een project dat in de RES 2.0 uitgelicht zou kunnen worden is het warmtenet Appingedam / Delfzijl. Een verwachting van het Rijk is om warmtenetten die (niet) financieel gedragen kunnen worden te ondersteunen. Hierin moet het Rijk de financiële risico's op zich nemen die komen kijken bij het opzetten en in stand houden van een warmtenet.

Gemeente Groningen

Interview op 14 september 2022

Transitievisie warmte

De eerste stap was het Openingsbod: een kaart met alternatieven voor een gasgestookte cv-ketel. Daarna is in 2019 de Transitievisie vastgesteld: Stap voor stap naar aardgasvrije wijken en dorpen. Vooral in het noordwesten van de stad gaat de gemeente met uitvoeringsplannen bezig. Veel zaken hierbij zijn wijk overstijgend. Vorig jaar is ook het Warmtetransitieplan vastgesteld, waarin meer is gezegd over hoe het warmtenet georganiseerd wordt en de rollen van WarmteStad en Grunneger Power.

Het doel van de gemeente blijft om in 2035 CO₂-neutraal te zijn. In 2030 wil de gemeente het noordwesten van de stad (Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen en een aantal aangrenzende buurten) aardgasvrij hebben. In deze gebieden komt een warmtenet en dit staat gelijk aan de verduurzaming van 23.000 WEQ.

Stand van zaken uitvoering

De gemeente heeft al ervaring opgedaan in de uitvoering. In de eerste ronde Proeftuinen Aardgasvrije Wijken is een project in Paddepoel-Selwerd gestart, met name om naast de corporaties ook particuliere woningeigenaren mee te krijgen in het warmtenet. In ronde 2 wordt meer een isolatieaanpak gekozen in De Wijert. De gemeente heeft eerst nog geprobeerd om met de wijkaanpak te starten in bijvoorbeeld Beijum, Lewenborg en de Noorderplantsoenbuurt, maar later is gekozen om eerst te focussen op de warmtenetwijken in het noordwesten.

Er is in de uitvoering gekozen voor een tweesporenstrategie: warmtenet en energieloket. Daar waar het warmtenet niet aan de orde is, wordt ingezet op energiebesparing via bijvoorbeeld collectieve inkoopacties. Dit kan mogelijk 10% CO₂-reductie in 2030 opleveren, maar dat moet nog verder worden uitgewerkt. De gemeente werkt ook aan een VVE-aanpak.

Bij de nadruk op warmtenetten komt dat de gemeente hier het beste op kan sturen. De gemeente vindt ook dat beheer van het warmtenet een publieke taak is. Bij groengas-hybride of all-electric blijft de keuze aan de individuele eigenaar; groengas is bovendien niet op schaal beschikbaar. Ondanks dat er met bijvoorbeeld het groengas genootschap wordt gekeken naar opschalen van de productie, zal er ook groengas van buiten de gemeente nodig zijn om de vraag in te vullen.

Er ligt in de wijken waar de gemeente aan de slag is ook een link met sociale problematiek. Bijvoorbeeld in Paddepoel en Selwerd is ook relatief veel (energie)armoede. Daar is de noodzaak het grootst om van het aardgas af te gaan. De gemeente zet haar bijdrage uit het Volkshuisvestingsfonds dan ook in deze wijken in.

Participatie

Inwoners zijn niet betrokken bij de beleidsvorming. Daarbij is een voorlopige keuze voor een alternatief en een prioritering gemaakt. Bij de uitvoering van de wijkaanpak gaat de gemeente het gesprek aan met de inwoners. Het is een keuze om aan te sluiten op het warmtenet, waardoor een zekere mate van betrokkenheid er altijd bij hoort. Over het algemeen zijn inwoners positief over het aansluiten op het warmtenet; er is weinig weerstand.

Infra en bronnen

In de warmtenetbuurten is er weinig impact op het elektriciteitsnet, in ieder geval op woningniveau. Daar waar zonnepanelen en warmtepompen komen, zal het net in de meeste wijken verzawaard moeten worden. De duurzame bronnen voor het warmtenet zijn nu de restwarmte van twee datacenters en zonthermie. In een warmtecentrale waardeert WarmteStad deze warmte op. Er loopt onderzoek naar wat hieraan kan worden toegevoegd, bijvoorbeeld restwarmte van Cosun, warmte uit de Eemshaven of – bij nieuwe ontwikkelingen – geothermie. Het warmtenet gaat van 90 graden naar 70; daar is isolatie van woningen voor nodig. Het buitengebied, sinds de herindeling, bijvoorbeeld Haren en Ten Boer, en de binnenstad hebben groengas nodig. De gemeente is in gesprek met bronhouders. Met name de afvalstort is een optie, net als de RWZI. Dit zal echter nooit voldoende zijn voor alle wijken. Bovendien heeft het Ommeland nog veel meer groengas nodig. Er is meer productie en zicht op GvO's (internationale markt) nodig.

Overig

Sinds de warmtefoto RES 1.0 is de verkenning warmte Eemshaven verder gekomen; dat is nog steeds een regionaal vraagstuk. Energiebesparing wordt steeds belangrijker in de warmtetransitie. De gemeente heeft ook een energiefonds opgezet, en wil op eigen grond zonneparken en eventueel windmolens realiseren. De baten hiervan kunnen in het fonds gestopt worden.

Projecten die uitgelicht kunnen worden zijn de aanpak in de Lariks en Selwerd-Zuid: het uitrollen van buurtwarmtenetten.

Vanuit het Rijk is geld nodig voor de uitvoering van het Klimaatakkoord – en vervolgens de mensen om daarmee aan het werk te zetten. Wetgeving (Wcw, Wgiw) is ook van belang. Ook normering en het warmtefonds zijn goede stappen.

Gemeente Het Hogeland

Interview op 26 oktober 2022

Transitievisie warmte

De conceptversie is gereed, deze wordt voorjaar 2023 ter vaststelling aangeboden aan de raad.

De gemeente gaat verder dan de doelen uit het Klimaatakkoord: 40 procent minder aardgasverbruik in 2030.

In de Omgevingsvisie Roemte voor Het Hogeland (2022) staat daarnaast dat de gemeente al in 2035 aardgasvrij wil zijn.

Het Warmtetransitieplan Het Hogeland bestaat uit twee hoofdbestanddelen:

1. De uitgangspunten die belangrijk zijn voor de gemeente in de warmtetransitie, te weten:
 - We willen voor iedereen betaalbare alternatieven voor aardgas, er mogen geen achterblijvers ontstaan. Daarom hebben we speciaal aandacht voor energiearmoede;
 - We willen dat de opbrengsten van de warmtetransitie lokaal landen;
 - We houden opties in de toekomst open (no-regret maatregelen);
 - We benutten koppelkansen (zoals aardgasvrij wonen in combinatie met de versterkingsopgave);
 - We doen het samen. Vooral in de Wijkuitvoeringsplannen, maar ook op momenten waarop we de visie herzien.
2. Een beschrijving van de lopende initiatieven en projecten om aardgasvrij te worden.

Het Warmtetransitieplan Het Hogeland staat niet op zichzelf. Er is samenhang met andere beleidsterreinen, waaronder:

- Beleidsnotitie Duurzame ontwikkeling in Het Hogeland, 15 september 2021
Dit is het overkoepelend beleid voor duurzaamheid, zowel vanuit de Energietransitie als vanuit alle andere beleidsterreinen. De beleidsnotitie beschrijft de duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN. Gemeente Het Hogeland omarmt deze doelen.

- **Minimabeleid 2020-2024**
In het Minimabeleid staat o.a. dat we energiearmoede moeten tegengaan.
- **Woonvisie Ruimte voor goed wonen Het Hogeland**
De Woonvisie gaat ook al in op het aardgasvrij maken van woningen. En dat we daar vooral onze inwoners in mee moeten nemen.
- **Omgevingsvisie Ruimte voor Het Hogeland**
De Omgevingsvisie verwijst naar de Transitievisie Warmte als de plek waar wij laten zien hoe we voor 2035 woningen van het aardgas afhalen. Dat is vertaald in het Warmtetransitieplan.
- **Bedrijventerreinvisie Het Hogeland 2021-2035**
Deze visie geeft aan dat de uitvoeringsplannen ruim aandacht moeten hebben voor verduurzaming van bedrijventerreinen, o.a. door samenwerking tussen bedrijven, energiebesparing en stimulering van zon op bedrijfsdaken.

Stand van zaken uitvoering

In verschillende dorpen zijn initiatieven om op korte termijn aardgasvrij te worden, onder andere Zuidwolde (proeftuin in PAW), Onderdendam, Leens en Den Andel. De gemeente bekijkt samen met de initiatiefnemers hoe zij het beste hierbij kan faciliteren. Ook de woningcorporaties hebben verschillende projecten om hun woningen te verduurzamen, al dan niet in combinatie met de versterkingsopgave.

Daarnaast loopt er een onderzoek naar de mogelijkheden om dorpen in Het Hogeland 'aan te haken' op de warmtetransportleiding Eemshaven - Groningen.

Wanneer deze huidige projecten bij elkaar worden opgeteld, komt dit neer op meer dan 11.000 woningen. Dit is meer dan het doel van 20% minder aardgasverbruik in 2030. Maar om aardgasvrij te willen zijn in 2035, zal een tandje moeten worden bijgezet. Hoe de gemeente dit wil aanpakken, wordt omschreven in de visie. De visie beschrijft welke gebouwen al in 2030 aardgasvrij kunnen zijn, en wat de gemeenten wil gaan doen in de periode 2030-2035 en 2035-2050. Tweejaarlijks wordt de visie herzien.

Participatie

De gemeente heeft een uitgebreid participatietraject doorlopen om de visie te kunnen opstellen. In dat traject is gesproken met verschillende groepen belanghebbenden, zoals de woningcorporaties en huurdersorganisaties (1), netbeheerder, waterschap en waterbedrijf (2), bewonersorganisaties en energiecoöperaties (3). En er is een enquête breed uitgezet onder inwoners, met een hoge respons (ongeveer 1200 antwoorden).

Het traject heeft uiteindelijk geleid tot de uitgangspunten die worden gebruikt om te bepalen welke woningen of wijken als eerste van het gas afgaan, en waarop gelet moet worden bij het kiezen van een alternatief voor aardgas.

Besparing

In het Warmtetransitieplan staat de route naar 20% minder aardgas in 2030 beschreven. Opgeteld is het aantal aardgasvrije woningen in 2030 naar verwachting ruim 11.000 woningen. Dit komt tot stand door het

volledig aardgasvrij maken van bestaande woningen, sloop- en nieuwbouw en door te investeren in bestaande woningen om aardgas te besparen. In totaal zijn er 22.979 woningen in de gemeente. Dit betekent dat het doel van 40% minder aardgas in 2030 ten opzichte van 2019, ruimschoots haalbaar is.

De gemeente onderzoekt samen met initiatieven hoe zij het beste deze initiatieven kan faciliteren. Zij kiest hierbij voor een benadering van onderop: het stimuleren van dorpen/wijken die aan de slag willen of reeds bezig zijn, en niet van bovenaf met kaarten per wijk waarbij vervolgens initiatieven moeten worden opgestart en aangejaagd.

Ook is er het Energieloket voor inwoners, waar momenteel de incidentele SPUK-gelden worden ingezet ten behoeve van het bestrijden van energiearmoede. Er wordt daarnaast gewerkt aan een meer structurele oplossing, zoals een energiebespaarcoach. Tevens heeft de gemeente gebruik gemaakt van de RRE-regeling.

Infrastructuur en bronnen

De netbeheerder is betrokken bij het opstellen van de visie. Het Hogeland zet zoveel mogelijk in op warmtenetten. Groen gas is niet genoeg voorradig. Volledig elektrisch verwarmen is niet mogelijk, hybride warmtepomp kan niet voor de gehele regio. Er loopt momenteel een onderzoek om te kijken of deze hybride pompen kunnen worden aangesloten op een warmtenet.

Er zijn verschillende bronnen voor een warmtenet in beeld, maar er zijn nog geen afspraken gemaakt. Zo loopt er een verkenning naar onder andere de warmtetransportleiding Eemsdelta-Groningen, aquathermie (Zuidwolde), zonthermie en de samenhang met de plaatselijke industrie.

Overig

Zuidwolde staat in de startblokken. Dit biedt potentieel om te worden uitgelicht, gezien ze een onconventionele oplossing nastreven waarbij een 'oud' dorp wordt aangesloten op een warmtenet. Daarnaast wordt er eerst uitgegaan van kleine clusters van 10-30 woningen per net, waarbij onderzocht wordt om de verschillende clusters uiteindelijk aan elkaar te knopen (evt. met opslag).

Op een aantal thema's werkt Het Hogeland reeds samen met andere gemeenten, zoals bijvoorbeeld het warmtetracé en het Warmtetransitie Centrum Groningen. Binnen de RES ziet de gemeente meerwaarde in het gezamenlijk oppakken van de lobby richting het Rijk inzake financiering en wetgeving, en eventueel in regionale warmtenetten/ gemeente overstijgende projecten.

Het Rijk heeft reeds een paar stappen gemaakt richting gemeenten, onder andere met de Wet Collectieve Warmte. Onderwerpen waarop stappen gemaakt kunnen worden is de bestrijding van energiearmoede en betaalbaarheid van de energietransitie.

Gemeente Midden Groningen

Interview op 21 september 2022

Transitievisie warmte

De transitievisie warmte is op 25 november 2021 door de raad vastgesteld. De doelstelling is 20% aardgasbesparing in 2030 ten opzichte van datum vaststelling TVW. De visie richt zich op de aanpak van

buurten/dorpen waarbij initiatieven van en draagvlak bij bewoners sturend zijn. Daarnaast wordt samen met ruimtelijke ordening gekeken waar mogelijke ontwikkelingen spelen en daardoor kansen zich voordoen.

Stand van zaken uitvoering

- In de pilot Gorecht Noord is men in 2018 met verschillende enthousiaste partijen een verkenning gestart naar de mogelijkheden voor het aansluiten van circa 900 woningen op een aan te leggen warmtenet gevoed met restwarmte van Eska (papierindustrie). Met het bedrijf zijn afspraken gemaakt over de restwarmte en met bewoners is een wijkuitvoeringsplan opgesteld. Financiering van deze pilot is via NPG (Nationaal Programma Groningen) binnengehaald. Verwachte uitvoering is 2024
- De pilot Steendam en Tjuchem is door een grote groep actieve bewoners in beide dorpen geïnitieerd in 2020. Hier lopen diverse initiatieven om beide dorpen (circa 250 woningen) aardgasvrij te krijgen. Dit in combinatie met de benodigde versterkingsmaatregelen in beide dorpen. Financiering is via NPG. Samen met bewoners is een wijkuitvoeringsplan gemaakt. Een belangrijk knelpunt vormt nu de beschikbaarheid van warmtepompen en installateurs. Verwachte looptijd is tot en met 2024.
- Herstructurering Hoogezand Noord. In 2020 is gestart met plannen voor herstructurering van Hoogezand Noord. Onderdeel hiervan is de sloop en nieuwbouw van 196 woningen in Zeeheldenbuurt West. Voor geheel Hoogezand Noord worden naar verwachting 250 tot 350 extra woningen toegevoegd, waarvan in de eerste 10 jaar ca. 200 tot 250 woningen.
- Gemeente gaat actief op pad om bewonersinitiatieven mbt verduurzaming op te halen. Inmiddels worden twee buurtinitiatieven ondersteund en men verwacht binnenkort dit uit te breiden met nog eens vier tot vijf buurten. Indien bewoners dit wensen zal een uitvoeringsplan worden gemaakt maar de focus ligt op ondersteuning bij de uitvoering van onderzoek naar en toepassing van maatregelen.

Participatie

Bij de totstandkoming van de TVW zijn diverse groepen geraadpleegd. Om een beeld te krijgen van de prioriteiten die bewoners stellen voor het toepassen van duurzame warmtebronnen is een enquête uitgezet rond de zomermaanden. De resultaten zijn meegenomen in de TVW.

In de uitvoering wordt voorrang gegeven aan bewonersinitiatieven en draagvlak. Samen met bewoners wordt gekeken waar de behoefte ligt, wat de mogelijkheden, en waar de gemeente bewoners kan ondersteunen bij de warmtetransitie. Individuele bewoners kunnen bij het energieloket Midden-Groningen terecht voor advies en subsidies voor de verduurzaming van hun woning.

Infra en bronnen

In de bedrijfsterreinen in en rond Hoogezand en Sappemeer zijn diverse bedrijven met restwarmte. Met Eska zijn inmiddels afspraken gemaakt over levering van de restwarmte aan Gorecht Noord. Een verdere verkenning waarbij mogelijk ook andere productielocaties in beeld komen vindt plaats. De gemeente onderzoekt ook de mogelijkheden van aquathermie als warmtebron. Ondanks dat er relatief veel water in de buurt is lijken de kosten, mede door de noodzakelijk aanleg van een warmtenet, nog redelijk hoog. Voor buurten met een lage dichtheid van woningen wordt vooral gekeken naar individuele opties. Gelet op de bebouwingsdichtheid en ouderdom van de woningen komt een groot deel van de woningen nu uit op een

hybride oplossing met als basis een elektrische warmtepomp en in tijden van kou bijstoken met groen gas. Op basis van gegevens uit de warmteatlas heeft Midden-Groningen een groot potentieel van biogas. Deze bronnen hebben echter volgens LTO Groningen grotendeel al een bestemming, vooral als meststof, (bijmenging) van veevoer of als grondstof voor de industrie (denk hierbij aan stro).

Mocht zo'n 10% hiervan beschikbaar kunnen komen voor de gebouwde omgeving, dan hebben we het, inclusief biomassa, over een kleine 200 TJ. Dat is alsnog zo'n 13% ten opzichte van de huidige warmtevraag van de woningen in Midden-Groningen (zo'n 1500 TJ) en genoeg voor de ingeschatte 5500 woningen die vóór 2030 op hybride zouden kunnen overgaan. Hiervoor is zo'n zo'n 150 TJ nodig.

Enexis is betrokken bij de uitvoering, en geeft aan welke consequenties dit per buurt heeft. Zij kunnen/mogen echter geen rol spelen bij de prioritering. Het traject voor de routekaart elektriciteit dat via de RES loopt is daarom belangrijk voor Midden Groningen.

Samenwerking met Eemsdelta vindt plaats waarbij eventuele productie en opslag van biogas en waterstofgas op grondgebied van Midden Groningen plaatsvindt ten behoeve van Wagenborgen.

Overig (nog te doen)

- Zijn er projecten die je als parel of als zeer innovatief naar voren wil schuiven? Mogelijke versnelling energietransitie in buurten door toepassen van de Energiezuinig Thuis scan
- Wat verwacht je van RES; uiteindelijk een beter zicht op vraag en aanbod, op criteria voor prioritering, en overleg over prioritering voor wat betreft keuze voor stimulering Duurzame Energie aansluitingen en waar toename van afname van elektriciteit door warmtetransitie mogelijk is
- Zijn er nog punten voor de lobbyagenda richting Rijk; versnellen wegnemen divers wettelijke belemmeringen die de energietransitie tegen werken, zoals staatsteun-issues, en wie-het-eerst-komt-wie-het-eerst-maakt-principe bij Enexis. Daarnaast het issue dat 'het rijk de investeringen in woningen met eigenaren met lage inkomens moet gaan financieren'.
- Hoe vindt monitoring van de doelstelling plaats: cijfers aardgasgebruik woningen 2021 versus aardgasgebruik woningen 2030.

Gemeente Oldambt

Interview op 22 sept 2022

Transitievisie warmte

De Transitievisie warmte is na de gemeenteraadsverkiezing vastgesteld op 2 juni 2022. De doelstelling is gericht op 20% besparing op aardgasverbruik in de gebouwde omgeving. Naast het project van het Programma Aardgasvrije Wijken in Nieuwolda (en Wagenborgen) zijn op basis van criteria, samen met bewoners en stakeholders, een aantal kansrijke wijken aangewezen. Met de focus op haalbaarheid en betaalbaarheid waren de voornemens om voornamelijk aan te sluiten bij lopende ontwikkelingen op het gebied van wonen en leefbaarheid. Dit uitte in het aanwijzen van de dorpen Bad Nieuweschans, Scheemda en het Centrum van Winschoten waarbij de kansrijkheid nader wordt verkend.

Stand van zaken uitvoering

- Het proeftuinproject Nieuwborgen.net bestaande uit: Nieuwolda (Oldambt) en Wagenborgen (Eemdelta) is in uitvoering. Bewoners maken veelvuldig gebruik van de subsidieregeling om gasgebruik te reduceren (tot 50% van investering). Maar ook de Waarmte bus waarin energiecoaches/adviseurs en bespaarpakketten aanwezig zijn is een succes. De doelstelling om 37,5% gasreductie te realiseren wordt in verwachting behaald. Mede dankzij de investeringen die de inwoners van Nieuwolda zelf hebben gedaan. Zo is de subsidieregeling die beschikbaar was met een factor 2,7 vermenigvuldigd door de bewoners van Nieuwolda en Wagenborgen.
- Helaas kent de groen gas levering nog diverse hobbels. De biovergister die nu groen gas maakt en vervolgens omzet naar elektriciteit verliest de subsidie als rechtstreeks groen gas wordt geleverd. Daarnaast is er nog discussie over de aansluiting op het aardgasnetwerk en de aanleg van de leiding rechtstreeks naar Nieuwolda. Omdat de woningen over gaan van aardgas naar groen gas verliezen ze geen comfort als zij niets aan hun woningen doen. Daarmee zijn ze dus al aardgasvrij ready. Maar zijn alle besparingen op het gasverbruik door isolatie mooi meegenomen, het blijft immers een schaars goed.
- Gemeente Oldambt wil op basis van deze proeftuin een blauwdruk maken om dorp voor dorp de besparingsdoelen te gaan halen. Omdat er weinig bewonersinitiatieven zijn is eerst verkend waar al lopende projecten zijn:
 - In Bad Nieuweschans loopt een gebiedsgerichte aanpak begeleid door het Regionaal Woon en Leefbaarheidsplan. Met de inzet van Jouwbespaarcoach.com worden hier bewoners geholpen via de klantreis die gericht is op het besparen van energie.
 - Voor het Centrum van Winschoten en Scheemda moet de kansrijkheid nog verder worden onderzocht. In Winschoten loopt een project dat zich richt op de leefbaarheid en het economische hart van de binnenstad.
- De eventuele aanpak van Winschoten Zuid is vooralsnog van de baan. Hier werden mogelijkheden onderzocht om met geothermie aan de slag te gaan. Inmiddels is duidelijk geworden dat, mede gelet op de aanwezigheid van het Groningengasveld en diverse zoutcavernes, geothermie geen optie is.
- Oldambt is ook bezig met haar eigen vastgoed. Men is bezig met een CO2 prestatieladder en daarnaast met het aardgasvrij maken van diverse gebouwen.

Participatie

De TVW is tot stand gekomen in samenwerking met het WTCG. Daarnaast is samen met kernpartners een eerste verkenning gedaan in een zogenaamde digitale sprintsessie in de beginperiode van corona. In samenwerking met de gemeente Westerkwartier is samen met de kernpartners nagedacht over een duurzame uitwerking van de energietransitie.

Infra en bronnen

De gemeente wil graag dat er een rechtstreekse gasleiding van het biovergister dat betrokken is bij de proeftuin Nieuwborgen.net naar het dorp komt. Enexis wil dat niet. De bestaande gasleiding loopt via een

boog naar dorp. Men houdt de ontwikkelingen op de bedrijventerreinen in de gaten o.a. Winschoten Zuid, met betrekking tot restwarmte en de aanwezige dichtbebouwde kern.

Overige afspraken

Gemeente Oldambt pleit ervoor dat de regels rondom SDE soepeler zijn m.b.t. groen gas. Zij lopen hier in de praktijk tegenaan (zie uitvoering Nieuwolda).

Gemeente Pekela

Interview op 17 maart 2023

Basisgegevens

Er zijn geen grote ontwikkelingen te verwachten. Gegevens uit de klimaatmonitor zijn van toepassing. Pekela is een relatief arme gemeente, met een gemiddeld jaarinkomen van rond de €23.500,--. Veel lintbebouwing, waardoor warmtenetten slecht haalbaar zijn.

Beleidskader en plannen warmte

Transitievisie warmte

De Transitievisie is in concept klaar, maar moet nog worden vastgesteld. Er is vooral aandacht voor besparing, en de rijksmiddelen die hieraan bij kunnen dragen, zoals de SPUK energiearmoede, Nationaal Isolatieprogramma, geld voor uitvoering Klimaatakkoord.

De doelstelling is 30% besparing ten opzichte van 2020, 50% besparing in 2035.

Planvorming en uitvoering

De gemeente heeft een proeftuinproject in Boven Pekela en de Doorsnee buurt. Het gaat hierbij om 608 gebouwen (ca 11%). Het project is geïnitieerd door bewoners uit het gebied die al jaren actief zijn op de verduurzaming van hun woonomgeving.

Problemen met draagvlak voor groengas en subsidie voor elektriciteit ipv groengas leiden tot verschuiving in project: all-electric. Er zijn nu ca 40 woningen aangepakt, er zitten nog 50/60 nog in de pijplijn. De regeling is aangepast om ISDE te kunnen verdubbelen (tot max € 5.000). En er is een subsidieregeling op zonnepanelen, omdat die niet in de ISDE zit.

Mogelijk kan de rest van het proeftuingeld worden toegepast voor de hele gemeente.

Beleid besparing

De gemeente Pekela doet mee aan het Regionaal Woon en Leefbaarheidsplan (RWLP) waar besparing en verduurzaming van de woningvoorraad onderdeel van zijn. Extra bespaarcoaches worden gefinancierd uit rijksmiddelen voor uitvoering klimaatakkoord (van 1 naar 3 coaches).

De inzet is op besparen, ieder in eigen tempo, iedereen moet mee kunnen doen. Pekela maakt geen onderscheid in doelgroepen, behalve in de aanpak van het RWLP.

Het bedrijf Solides gaat van het gas af, dat verbruikt evenveel gas als alle woningen.

Gemeente Pekela heeft een duurzaamheidslening voor haar inwoners.

Beleid participatie

Voor de uitwerking van de TVW is een enquête geweest, waarbij inwoners zich konden opgeven voor 1 van de 2 sprintsessies. Gemeente zit ook in de projectgroep voor de proeftuin Boven Pekela. Er wordt gekeken of de energiebespaarcoaches ook een spreekuur kunnen houden, waardoor ze meer bereik hebben.

Er zijn voorbeeldwoningen (wijkwoningen), dit zijn huurwoningen. En in de proeftuin zijn er ambassadeurs die hun huis openstellen.

In Nieuwe Pekela is een gebiedsgerichte aanpak in voorbereiding samen met woningcorporatie Acanthus en RWLP.

Bronnen en infrastructuur

De gemeente verwacht dat de met name in haar grondgebied gebruik zal worden gemaakt van hybride en/of all-electric systemen, nu de groengasoptie niet haalbaar lijkt. Waterschap staat slib ook niet graag af vanwege efficiëntie RWZI.

Mogelijk heel plaatselijk aquathermie. Grootste industrie (Solides) gaat van het gas af, en zal dus geen warmte kunnen leveren. Mogelijk steenindustrie, maar die ligt ver van de bebouwing af; en afhankelijkheid als de bron zou verdwijnen.

Er is een zonnevisie voor 150 ha zonneparken, waarvan nu 75 gerealiseerd. Dit is een evaluatiepunt voor de raad om wel of niet verder te gaan met de uitrol. Een Gebiedsfonds is in oprichting.

In het verlengde daarvan mogelijk experimenteren met warmtebatterij met basaltkern of zand? Mogelijk inzetten op opslag in plaats van groengas.

Gesprekken met Enexis vinden plaats over de uitbreiding van trafostations. Daarnaast vinden gesprekken plaats binnen PMiek.

Verwachtingen RES

- Eigenlijk niet, de RES is hoog over, RWLP voor bewoners. Bewoners zijn het belangrijkste.
- PMiek belangrijker dan RES.
- Gemeentegrens overstijgend: Pekela en Veendam hebben belang bij de waterstof backbone. Maar of dat een rol van de RES is?

Verwachtingen Rijk

Oproep om te stoppen met subsidies, ingewikkelde aanvragen en verantwoording. Heb vertrouwen in gemeenten dat zij het geld wel op de goede plek laten terechtkomen.

Gemeente Stadskanaal

Interview op 27 februari 2023

Transitievisie Warmte

De gemeente Stadskanaal heeft op dit moment nog geen Transitievisie Warmte vastgesteld. Inmiddels is er al wel een technische analyse voor het WTCG uitgevoerd. Binnenkort wordt een opdracht voor opstellen Transitievisie Warmte bij een adviesbureau uitgezet. Ook zal bij de gemeenteraad worden opgehaald welke

wensen er zijn en hoe zij hun rol bij het opstellen van de TvW zien. De planning is dat eind 2023 de Transitievisie Warmte door de gemeenteraad behandeld gaat worden.

Aardgasvrij en doelstellingen

In het Duurzaamheidsbeleid van de gemeente Stadskanaal wordt er gecommitteerd aan het Nationale Klimaatakkoord met als doelstelling om in 2050 CO₂ neutraal te zijn. In 2030 vertaalt men dit naar 55% minder CO₂ ten opzichte van het jaar 1990. Verdere doelstellingen zijn er op dit moment nog niet opgenomen. Discussiepunt voor de Transitievisie Warmte is dan ook om aanvullende doelstellingen op te nemen, bijvoorbeeld op het gebied van aardgasbesparing. In de Transitievisie Warmte zal nog niet op gekoerst worden om wijken aan te wijzen die in 2030 aardgasvrij moeten zijn, enkel doormiddel van individuele ondersteuning.

Lokale projecten

Vanuit de RegioDeal Oost-Groningen is met het Regionaal Woon- en Leefbaarheidsplan (RWLP) een project opgezet met als doel om wijkgericht te isoleren. Vanuit iedere gemeente doet één wijk mee, in Stadskanaal is dit de wijk Maarsveld. Er wordt ook ingezet gepleegd met Jouw Bespaarcoach, voor circa 100 woningen is er al een advies uitgebracht. Voor de tweede ronde van het Volkshuisvestingsfonds is de gemeente Stadskanaal samen met het RWLP bezig met een aanvraag, onderdeel hiervan om bijna kosteloos woningen te isoleren naar aardgasvrij-ready.

Het dorp Vledderveen is met ondersteuning van de Groninger Energiekoepel (GrEK) bezig met het opstellen van een wijkenergieplan. Dit plan richt zich naar verwachting op isoleren, eigen energieopwek en individuele verwarmingstechnieken. De dorpsvereniging gaat hier eerst zelf mee aan de slag.

Participatie

Voor het opstellen van de TvW zal een participatieproces worden opgezet dat zal voldoen aan de eisen voor een programma onder de Omgevingswet. De gemeente Stadskanaal is namelijk ook bezig met het opstellen van een Omgevingsvisie waar bewoners ook actief bij betrokken worden. Energietransitie vormt ook een thema binnen de Omgevingsvisie. Onlangs is er een enquête onder de inwoners van de gemeente gehouden waar ook enkele vragen over de energietransitie gesteld zijn.

Bij het opstellen van de Transitievisie Warmte zal worden ingezet op een stakeholders groep, hierbij wordt gedacht aan de woningcorporaties, Enexis, bedrijvenverenigingen en dorps- en wijkraden.

Infrastructuur en bronnen

Voor de op te stellen Transitievisie Warmte is een analyse in bronnen gemaakt. Hiervoor is het VESTA-MAIS model ge herijkt.

Bronnen voor restwarmte zijn er in Stadskanaal eigenlijk niet. In eerste instantie leek de Avebe bij Gasselternijveen een interessante bron, echter is de afstand te ver en wil de gemeente Aa en Hunze (waar Gasselternijveen onder valt) de restwarmte zelf benutten. Ook Avebe in Ter Apelkanaal kwam in de technische analyse als potentiële warmtebron naar voren, echter heeft gemeente Westerwolde (waar Ter Apelkanaal onder valt) voor haar warmtevisie al geconcludeerd dat de warmte voor eigen gebruik door het bedrijf wordt ingezet. De optie voor warmtenetten valt hierdoor af in Stadskanaal, mogelijk zou kleinschalig nog aquathermie in het centrumgebied toegepast kunnen worden.

In vrijwel de gehele gemeente zullen individuele technieken (hybride of all-electric) toegepast worden. Op dit moment is nog niet in beeld wat de groengas-potentie in de gemeente is. Er is in de gemeente wel een groengas installatie die vanaf 2024 groen gas kan leveren, echter de potentie is beperkt. Verder is er nog een pilot bij een agrariër die op eigen terrein waterstof opwekt om aan de industrie te leveren.

De impact van de warmtetransitie op de energie-infrastructuur is op dit moment nog niet duidelijk. Enexis heeft met algemene cijfers een doorberekening gemaakt. De TvW is hierin nog niet meegenomen, waardoor het gevolg van keuzes nog niet inzichtelijk is.

Verwachtingen richting RES

Het maken van afspraken binnen de RES zou meerwaarde kunnen hebben. Bijvoorbeeld om bepaalde richtlijnen (zoals de Waterstofladder) regionaal te hanteren, enkel wanneer hier breed draagvlak over is onder de gemeenten. Ook moeten er afspraken worden gemaakt van de verdeling van groen gas en het integraal programmeren van netcapaciteit (wat zijn de gevolgen als een wijk van het aardgas gaat), mogelijk dat dit soort vraagstukken ook een plek hebben binnen de PMIEK kan hebben.

Verwachtingen richting Rijk

Middelen vanuit het Rijk zijn nodig, de verwachting is dat er een versimpeling komt in aanvragen van regelingen bij het Rijk. Dat wil zeggen dat er niet voor ieder onderwerp een afzonderlijke Specifieke Uitkering wordt opgesteld, met ieder aparte termijnen voor de verantwoording.

Gemeente Veendam

Interview op 5 oktober 2022

Transitievisie warmte / Warmtevisie

De gemeente heeft de transitievisie warmte begin dit jaar afgerond. In Veendam is het de Warmtevisie genoemd. Op 22 maart is deze Warmtevisie door de gemeenteraad vastgesteld. De visie richt zich met name op verbeterde isolatie van de gebouwde omgeving in Veendam. Er is geen doelstelling opgenomen voor het aantal gasloze woningen, wel worden zo veel mogelijk woningen aardgasvrij gereed gemaakt waarbij vooral wordt ingezet op natuurlijke momenten als onderhoud en renovatie van woningen.

Stand van zaken uitvoering

Relatie met Woonbeleid

De gemeente Veendam doet mee aan het Regionaal Woon en Leefbaarheidsplan voor Oost Groningen waar besparing en verduurzaming van de woningvoorraad onderdeel van zijn. Met de woningcorporatie Acantus worden prestatieafspraken gemaakt waarvan de voortgang regelmatig wordt besproken. De meest urgente woningen worden als eerste opgepakt.

Energieloket

Veendam heeft voor ondersteuning van haar burgers meegedaan met de RRE en RREW regeling. Het Regionaal Energieloket verzorgt voor Veendam het digitale loket om huiseigenaren te stimuleren en ondersteunen om energiebesparende maatregelen te nemen. Het Energieloket verzorgt hiervoor ook collectieve inkoopacties. In opdracht van Veendam gaat het Energieloket een meerjarenplanning uitwerken voor gemeentebrede isolatie,

met name voor kansrijke locaties. Een van de plannen binnen dit meerjarenplan is een intensievere begeleiding van bewoners voor het nemen van energiebesparende maatregelen in de wijk Sorghvliet. Het meerjarenplan is de basis voor een aanvraag bij het Nationale Isolatie Programma (NIP).

Aanpak Energie-armoede

Op het gebied van de aanpak van energie-armoede is een projectplan vastgesteld dat mede door het regionaal woon- en leefbaarheidsplan (RWLP, een samenwerkingsverband van gemeenten in Oost-Groningen) is opgesteld.

Eigen vastgoed

Op het gebied van besparing van het eigen vastgoed wordt actie ondernemen als vervanging aan de orde is en besparingen zich terug verdienen. Daarnaast wordt gekeken of restwarmte kan worden ingezet voor de verwarming van eigen gebouwen.

Monitoring

Monitoring van de aanpak van de energiearmoede vindt plaats door het volgen van de klantreis en het opstellen van rapportages. Voor het gemeente brede traject van de energietransitie wordt monitoring nog uitgewerkt.

Participatie

De gemeente heeft haar bewoners betrokken bij de warmtevisie middels een enquête hierover, om te bepalen hoe zij ondersteund zouden willen worden in deze warmtetransitie en betrokken bij de uitvoering. Daarnaast zijn een tweetal online bijeenkomsten gehouden waarbij bewoners konden meepraten over de uitgangspunten van de Warmtevisie van de gemeente en hun voorkeuren konden aangeven. De uitkomsten hiervan zijn verwerkt in de Warmtevisie. Het is de bedoeling om bewoners en in de uitvoeringsfase te betrekken bij de ontwikkeling van plannen. Ter inspiratie en uitwisseling van ervaringen maakt Veendam gebruik van de informatie uit de Leerkring Participatie en Communicatie van het landelijke Expertise Centrum Warmte.

Bronnen en infrastructuur

Qua hoge temperatuurbronnen is restwarmte van bedrijven in beeld als bron voor een eventueel warmtenet. Geothermie en biomassa zijn op dit moment voor Veendam geen realistische opties. Voor lage- of midden-temperatuur warmtenetten zijn, gelet op de ligging en ouderdom van de gebouwen, de mogelijkheden in Veendam zeer beperkt.

Biogas

Met de productie van biogas heeft de gemeente een slechte ervaring met één biovergister die veel stankoverlast veroorzaakt. Dat bepaalt mede het politieke draagvlak. De gemeente Veendam staat positief tegenover de ontwikkelingen van de waterstofeconomie.

Verwachtingen RES en Rijk

De RES kan bijdragen :

- informerend en mening vormend over regionaal ruimtegebruik voor grootschalige warmteprojecten (bijvoorbeeld waterstof, groen gas);

- informerend over regionale en bovengemeentelijke bronnen.

Het Rijk zou:

- structureel geld moeten vrijmaken voor menskracht in de gemeenten om de uitvoering van het energiebesparingsbeleid te intensiveren, maar ook om te structureren. Nu is er te veel ad-hoc beleid op basis van tijdelijke gelden. Met structureel geld kan een degelijke uitvoeringsorganisatie voor meerdere jaren worden opgezet.

Gemeente Westerkwartier

Interview op 21 september 2022.

Transitievisie Warmte

De TVW in gemeente Westerkwartier is vastgesteld op 1 december 2021. Het streven van gemeente Westerkwartier is om voor 2030 50% CO₂ reductie te realiseren ten opzichte van 2015 (het eerste jaar dat er representatieve verbruikscijfers zijn). Om de doelstelling te behalen moeten hiervoor in 2030 5000 woningen zijn verduurzaamd waarbij isolatie de belangrijkste maatregel is. Dit houdt in dat er 500 woningen per jaar in de gemeente verduurzaamd moet worden, de woningcorporaties zullen gelet op hun plannen en de prestatieafspraken circa 150 woningen per jaar verduurzamen, dit tempo wordt mogelijk versneld. Er wordt in de visie ingezet op twee sporen;

Individueel: inzetten op maatregelen richting aardgasvrij op natuurlijke momenten.

Collectief: waar mogelijk gebruik maken van lokale duurzame warmtebronnen zoals aquathermie en restwarmte

Bij een aantal dorpen lijkt een warmte-/bronnent een kansrijke optie. Daarvoor wordt uitgezocht of dit rendabel toegepast kan worden als dit het geval is worden er wijkuitvoeringsplannen opgesteld. Uitgangspunt in de rest van de gemeente is dat in principe wordt uitgegaan van toepassing van individuele warmte-opties in heel de gemeente tenzij er een initiatief vanuit de bewoners komt dat de gemeente kan faciliteren.

Isoleren is een stap waar alles mee zou moeten beginnen en zal moeten worden opgepakt. Insteek is dat vanaf nu op alle natuurlijke momenten, zoals onderhoud aan dak of kozijnen, een duurzame keuze wordt gemaakt.

Dit beleid wordt voor de hele gemeente aangehouden, en niet per wijk uitgerold.

Participatie

De gemeente Westerkwartier heeft haar inwoners uitgebreid de kans te geven om mee te denken met de TVW. Bewoners zijn via een informatiekrant huis-aan-huis geïnformeerd over de Transitievisie Warmte. Hierna is men gestart met een enquête waar ongeveer 1000 bewoners op hebben gereageerd. Met behulp van een achttal online bijeenkomsten (per deelgebied) heeft de gemeente in het voorjaar van 2021 de keuzes en kaders voorgelegd aan haar inwoners om op te halen wat zijn van belang vinden in de energietransitie.

Hieraan hebben tussen 300 en 400 bewoners deelgenomen.

De reacties, commentaar en aanvullingen van haar inwoners zijn verwerkt en teruggekoppeld naar de bewoners in een tweetal informatieavonden met in totaal circa 200 bezoekers. Bewoners worden vervolgens betrokken bij de uitwerking van de plannen voor eventuele toepassing van een warmtenet in verschillende buurten die vanuit de TVW als kansrijk zijn aangemerkt.

De plaatselijke energiecorporaties zijn met name bezig met opwekken van duurzame energie via zonnepanelen en kleine windmolens. Voor wat betreft de warmtetransitie zijn de coöperaties nog niet actief met projecten bezig.

Stand van zaken uitvoering

Dit jaar is het voorstel vanuit Westerkwartier voor het Programma Aardgasvrije Wijken toegekend voor een uitwerking van een voorstel voor toepassing van isolatie en (hybride) warmtepompen voor de woningen in de dorpen Midwolde, Oostwolde en Lettelbert (MOL-dorpen). De aanvraag is gedaan vanuit de dorpen en ondersteund door de gemeente.

Naast dit project lopen er onderzoeken voor uitbreiding van het warmtenet in Marum, en de mogelijkheden voor aquathermie uit het van Starckenborghkanaal. De mogelijkheden voor collectieve warmte in een deel van de dorpen Leek en Tolbert mogelijk met warmte uit het Leekstermeer wordt onderzocht. Daarnaast wordt de koppelkansen met een nieuw aan te leggen persleidingen van Marum en Zuidhorn naar Gaarkeuken verkend voor met name de dorpen Oldekerk en Zuidhorn.

De lijn in de uitvoering is dat van collectieve oplossingen eerst de haalbaar- en betaalbaarheid wordt onderzocht voordat er uitvoeringsplannen gemaakt gaan worden. Voor gebieden met individuele oplossingen is het uitgangspunt dat woningen op een individuele technieken gaan, tenzij er vanuit inwoners een kansrijk (innovatief) initiatief voor collectieven.

Sinds vorig jaar loopt in het Westerkwartier een bewustwordingscampagne voor het verduurzamen van de woning, in de vorm van de campagne 'Doen-wat-kan'. Vanuit deze campagne zijn al diverse acties geweest, zoals energiebespaarboxen (i.k.v. RRE/RREW), collectieve inkoopacties en de aanpak energiearmoede.

Daarnaast wordt de campagne de komende jaren ingezet voor maatregelen vanuit het Nationaal Isolatieprogramma.

Gemeentelijk vastgoed

In november 2019 heeft de gemeente Westerkwartier 'Vastgoedbeleidsplan steengoed Westerkwartier'. Vanuit dit plan is aan de slag gegaan met het opstellen van energiescans van het eigen vastgoed. Uit deze scans is naar voren gekomen welke maatregelen uitgevoerd dienen te worden om een gebouw op te waarderen naar een bepaald energielabel, met daarbij ook de bijbehorende kosten en terugverdientijden. De uitkomsten van deze scans worden meegenomen in de Duurzaam Meerjarig Onderhoudsplannen (DMJOP).

Bronnen en infrastructuur

Op dit moment lopen verschillende haalbaarheidsonderzoeken met betrekking tot aquathermie (zie voortgang). Met name het winnen van energie uit oppervlaktewater kan een collectieve bron worden omdat de gemeente relatief veel oppervlaktewater binnen haar grenzen heeft. Hierbij wordt vooral gekeken naar de wat grotere kernen. Men verwacht in de warmtetransitie voor het overige deel van de gemeente dat er vooral veel individuele oplossingen met de lucht of de bodem als bron van een warmtepompen en kleine initiatieven met zonnecollectoren, al dan niet in combinatie met warmteopslag.

Ook Riothermie kan wellicht een warmtebron worden doordat er binnenkort een nieuwe persleiding vanuit Marum en Zuidhorn naar Gaarkeuken wordt aangelegd. Hierbij is wellicht gelijktijdige aanleg van winning van warmte uit dit rioolwater mogelijk.

Het bestaande warmtenet in Marum op lokale biomassa zal naar verwachting in de toekomst verder verduurzamen met minder biomassa en toepassing van andere bronnen. De verduurzaming kan ook mogelijk maken dat in de toekomst het bestaande warmtenet uitgebreid kan worden.

Raakvlakken met andere beleidsterreinen

Voor het opstellen van de Transitievisie Warmte was er een projectgroep met, naast mensen van het team Duurzaamheid, ook een vertegenwoordiging van de teams Wonen en Water. In de werkgroep zaten daarnaast ook een tweetal externe partijen, namelijk woningcorporatie Wold en Waard en Enexis.

Om de samenwerking in de toekomst te blijven continueren en ook blijvend de werkzaamheden met elkaar af te stemmen is er een afstemmingsplatform Energie & Klimaat opgezet. In dit platform zitten gemeente, woningcorporaties, Enexis en waterbedrijf om werkzaamheden op de middellange- en lange termijn met elkaar af te stemmen en koppelkansen te verkennen. Dit platform komt meerdere keren per jaar bij elkaar. In 2023 wordt een pilot gedraaid met het systeem SynergieNL waarin de deelnemende partijen, projecten (focus op 3 tot 15 jaar vooruit) inzichtelijk kunnen maken en tijdig op elkaar kunnen afstemmen.

Verwachtingen richting RES

In onze Transitievisie Warmte is voor een deel van de gemeente individuele oplossingen aangegeven met o.a. hybride warmtepompen. In het geval van hybride warmtepompen blijft er een zekere gasvraag die met groen gas moet worden ingevuld. In onze gemeente zijn veel agrariërs die in potentie veel groen gas kunnen leveren. Het is echter de vraag hoe je het groen gas onder potentiële afnemers verdeelt, de industrie kan bijvoorbeeld meer afhankelijk van een gas zijn dan een particuliere woning. Naar onze mening zou de RES een rol kunnen spelen in de beantwoording van het verdelingsvraagstuk.

Verder verwachtingen:

- Kennis delen; bijvoorbeeld waar het toepassing van biogas en/of waterstof betreft
- regionale uitwisseling van ontwikkelingen van duurzame warmte;
- Samen uitzoeken van bijvoorbeeld kansen voor toepassing van biogas;
- Agenderen bij Rijk:
- gasaansluitingen niet gelijk weghalen bij aanleg warmtenet
- meer geld voor capaciteit om projecten uit te voeren, bijvoorbeeld voor de realisatie van de voorgestelde warmtenetten

Gemeente Westerwolde

Interview op 1 november 2022

Transitievisie Warmte

In december 2021 is de Transitievisie Warmte vastgesteld. Dit is een visiedocument, maar moet op verschillende onderdelen nog concreter worden. Er zijn geen wijken aangewezen om voor 2030 aardgasvrij te maken. Met andere woorden: vertalen naar een uitvoeringsprogramma.

Stand van zaken uitvoering

Er is gestart met een pilot in het dorp Veelerveen. Er is een actieve bewonersgroep, het idee is nu om in te spelen op het nieuwe landelijke Programma Versnelling Verduurzaming Gebouwde Omgeving. Voor dit dorp is samen met de GREK en het WTCG een PAW-aanvraag ingediend, maar deze is helaas afgewezen. De gemeente heeft wel bezwaar gemaakt.

Plan B bij niet gegund krijgen van de subsidie is om met het WTCG en mogelijk met cofinanciering vanuit de provincie toch door te gaan met de pilot. Een soort living lab van samenwerking met bewoners en een voorbeeld hoe tot een meerjarig uitvoeringsprogramma gekomen kan worden voor zo'n gebied.

Koppeling met sociale vraagstukken ligt er heel duidelijk. Westerwolde is een plattelandsgemeente met een aantal kernen en veel gehuchtjes, waardoor het een deur-tot-deur proces lijkt te gaan worden.

Participatie

Gelet op bovenstaande is met name de pilot Veelerveen een voorbeeld van participatie. Concreet in gebieden aan de slag. Er zijn mogelijke vervolgstappen, bijvoorbeeld een gebiedsgerichte aanpak in Vlagtwedde, geldt ook voor Wedde en Vriescheloo.

Geldt ook voor opwek: er is nieuw beleid vastgesteld om duurzaamheids- en gebiedsfonds op te zetten in de gebieden waar nieuwe zonneparken komen. De fondsen kunnen gebruikt worden om verduurzaming door bewoners te financieren. Streven is 50% lokaal eigendom, lukt dat niet, dan wordt een verdeelsleutel toegepast op een bijdrage van ontwikkelaars aan het gebiedsfonds en aan het gemeente breed duurzaamheidsfonds.

Besparing

In de Transitievisie stond geen concreet besparingsdoel. Wat nog steeds staat is de Duurzaamheidsvisie uit 2018: 49% CO₂-reductie ten opzichte van 1990, energieneutraal in 2035 en circulair in 2050. De gemeente wil nog aansluiten op herijking van Europese doelen.

Qua uitvoering is er de aanpak energiecoaches vanuit RWLP, er lopen gesprekken over uitbreiding hiervan met bespaarcoaches en een klussendienst. Dat gaat in dit stadium nog vooral over de wat kleinere maatregelen. Grotere oplossingen liggen meer in het pad van de warmtetransitie, waarbij optimaal gebruik gemaakt moet worden van het landelijke programma.

Gemeente denkt ook aan het opzetten van een gemeentelijk energiebedrijf, samen met energie coöperaties. Anders dan in de gemeente Groningen zijn er weinig locaties waar de gemeente grondeigenaar is en waar opwek mogelijk is. De gemeente ervaart dat het lastig is om afspraken met ontwikkelaars te maken over lokaal

eigendom en dat coöperaties vaak op vrijwilligers draaien. Daardoor zijn ze niet meteen een volwaardig gesprekspartner voor een ontwikkelaar. De gemeente wil coöperaties helpen om door te ontwikkelen, met subsidie voor aantrekken van een adviseur, er is ook ondersteuning vanuit Bronnen van Ons en het Fonds Nieuwe Doen.

Infrastructuur en bronnen

Impact op infrastructuur is nog niet helemaal helder. We koppelen verkenning hiernaar aan meerjarig uitvoeringsprogramma. Eerst isoleren, daarna verder verduurzamen. Er komt een verkenning naar groengas/biogas. Warmtenetten zijn niet echt aan de orde.

De relatie met het woonbeleid is hier ook belangrijk. De woningvoorraad is complex: 70% van de woningen is in particulier eigendom, vaak slecht geïsoleerd en verouderd. Veel eigenaren hebben weinig financiële mogelijkheden om zelf te investeren. Gemeente is in gesprek met woningcorporatie Acantus om prestatieafspraken te maken, en of versnelde aanpak mogelijk is in pilotgebieden als Veelerveen.

Overig

Veelerveen kunnen we meenemen als voorbeeld in de RES. Is een mooi voorbeeld van samen met inwoners oppakken. Veerkracht getoond na mislopen PAW-subsidie.

Lokaal eigendom: zonneparken leveren geld op, dat kunnen we inzetten voor de warmtetransitie. Dat kan groter als we dat beter kunnen regelen. Het is wel een streven, maar niet meer dan dat. In de werkgroep die hiermee bezig is, zit het niet in de huidige opdracht. Wel een vraagstuk waar we mee aan de gang moeten, wat elke gemeente bezighoudt.

Van het Rijk wordt verwacht: meer middelen, en meer kennis/expertise/capaciteit (NPLW). De gemeente krijgt vanuit de middelen uit de meicirculaire de mogelijkheid om 1,5 fte op jaarbasis erbij te krijgen, extra inhuur ook een optie. De doelgroep met lage inkomens vraagt blijvende aandacht: belangrijk is hoe gebruik gemaakt kan worden van nieuwe financieringsconstructies uit het Warmtefonds.

Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de interviews en Transitievisies warmte van de gemeente zien we een aantal rode draden. Daarnaast blijven de belangrijkste aandachtspunten uit RES 1.0 ook in RES 2.0 overeind.

De regie op de warmtetransitie ligt bij de gemeenten. In dit document hebben we de huidige Transitievisies Warmte over elkaar gelegd en hier de belangrijkste gezamenlijke opgaven uitgehaald.

- We zien dat gemeenten vooral inzetten op energiebesparing en isolatie en op een aantal pilotprojecten voor aardgasvrije woningen. Voor deze proeftuinen, experimenten en initiatieven worden diverse warmtebronnen gebruikt. Grootschalige systeemkeuzes (all-electric, warmtenet of hybride oplossing) worden nog niet of nauwelijks gemaakt.
- We staan aan het begin van de warmtetransitie. Proeftuinen, pilots en lokale initiatieven spelen ook de komende jaren een grote rol bij de warmtetransitie. Kennis en best practices op dit gebied moeten we daarom met elkaar blijven delen en bespreken, zoals we de afgelopen periode met een aantal sessies hebben gedaan. Vanuit de RES willen we een aanvulling zijn op het bestaande aanbod van samenwerkingen en kennisoverdracht. Daar waar nodig zoeken we de verbinding met andere samenwerkingsverbanden.
- Het is van belang om ook in de Transitievisies Warmte voldoende rekening te houden met de benodigde tijd voor aanpassing van de infrastructuur. Daarvoor is het nodig om de Transitievisies steeds verder te concretiseren en de impact op infrastructuur hiervan scherp te krijgen. In de RES volgen we de gemeentelijke warmteplannen en het provinciaal meerjarenprogramma infrastructuur energie en klimaat (pMIEK). Gezamenlijk blijven we werken aan het voorkomen van knelpunten.
- Het is van belang dat de kennis en ervaring in de aanpak van energiearmoede onderling wordt gedeeld en dat deze aanpak ook onderdeel uitgaat maken van de transitievisies warmte en uitvoeringsplannen van de gemeenten. Vanuit de RES willen we een aanvulling zijn op de bestaande samenwerking en kennisoverdracht. Daar waar nodig zoeken we de verbinding met andere samenwerkingsverbanden.
- De ontwikkelingen rondom geothermie, groen gas en restwarmte Eemsdelta-regio blijven ook de komende tijd onder onze aandacht. Vanuit de RES willen we de ontwikkelingen blijven volgen en als zich kansen voordoen een bijdrage leveren aan het verbinden van partijen.